

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

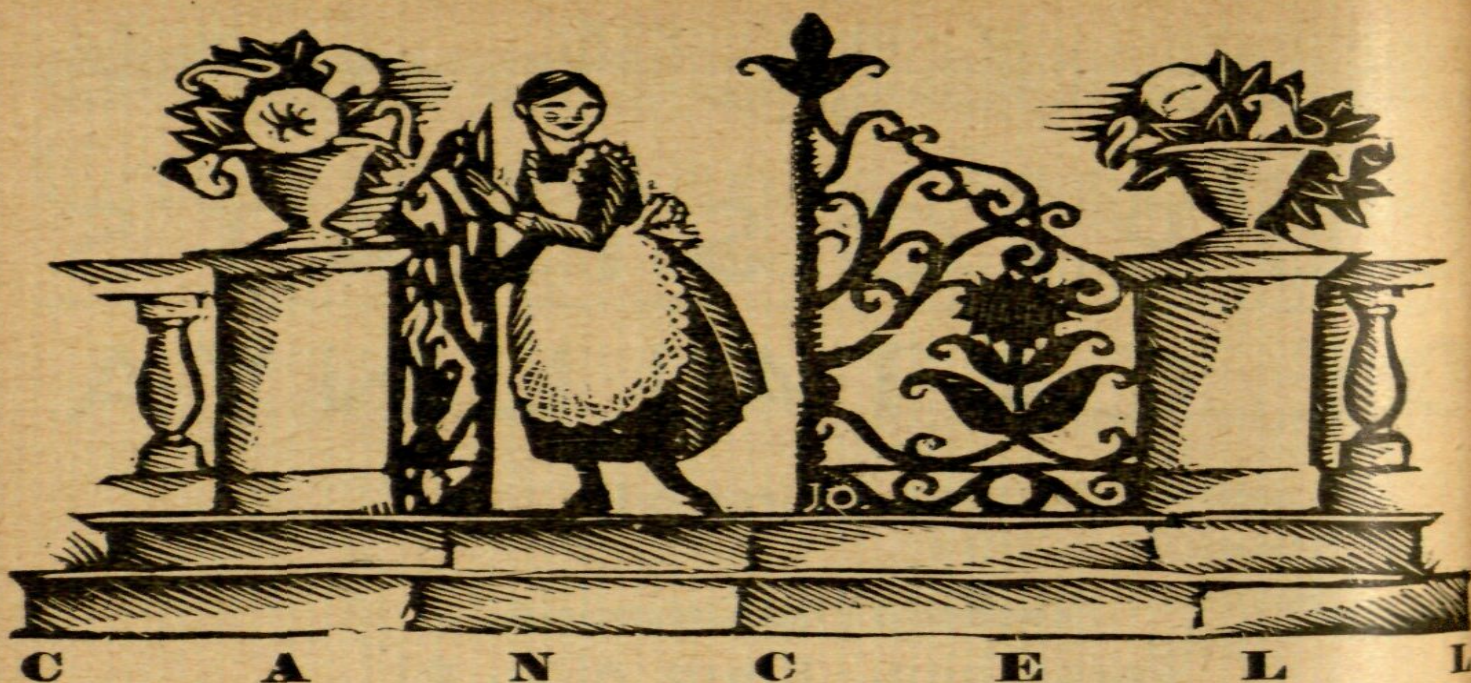
P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Subscripció semestral	6 pessetes.
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Cancell, pàg. 482. - Els «Ex-libris» a Catalunya, pàg. 484. - Supersticions, pàgina 488. - El Morral de les Nou Cabres, pàgina 489. - Una locució popular, pàgina 491. - La segada, pàg. 492. - Anecdolari català, pàg. 493. - Catalans notables, pàgina 494. - Anecdolari català, pàg. 496. - El castell de Mataró, pàg. 497. - Notes històriques, pàg. 498. - Nostra Premsa, pàgina 499. - Les Danses Populares Catalanes: «Ball Pla», pàg. 503. - Notes bibliogràfiques, pàgina 505. - Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars, pàg. 507. - Aforismes i proverbis, pàg. 511. - Entreteniments Instructius, pàg. 512.

Diada essencialment catalana

AQUEST nostre «cancell» d'avui ha de referir-se, forçosament, necessàriament, a la gaia festivitat que, nosaltres, els catalans, celebrem anualment pel vint-i-tres d'abril, jorn en el qual es celebra la diada del Patró de Catalunya, d'aquell cavaller armat que muntat damunt fogós corser encara avui es troba artísticament simbolitzat, genialment representat, en la façana principal del Palau de la Generalitat.

Heus ací, doncs, com en aquesta data, en aquest dia, dia primaveral embolcallat tot ell amb flaire de roses primiceres, ginesta jovençana i clavells encesos, hi trobem la festivitat digna del poble català, poble conscient dels seus actes i amant de les seves llibertats perdudes, llibertats que en l'actualitat està reconquerint una a una per tal que, una vegada aconseguides totes, pugui respirar amplament, amb el cor ben obert i l'ànima esbatanada als quatre vents.

Flors de sentors exquisides en els pits de les dones joves; una munió de banderes i banderoles barrades voleiant airosament, desplegant-se i plegant-se amb tota majestat, al bes del sol i dels vents, en el lloc més

alt dels edificis públics i oficials, i les orenetes joganeres xisclant entremaliades per l'espai. tot teixint un filigranat dosser, a fi que al seu dessota pugui arrecerar-se tan bella mostra de cultura i patriotisme, civisme i ciutadania Quin conjunt més escaient!

Divendres vinent, vint-i-tres d'abril, hem d'honorar la diada dels Jordis, tot honorant-nos nosaltres mateixos. Dirigim-nos a la fira de les roses, a les parades de flors de les nostres rambles, i comprem-ne forces, un bon pomell replet i ben assortit on també hi tinguin estada brots de ginesta, qualche clavell acompanyat d'alguna que altra espiga tendra i xamosa.

Que ella, la rosa, la regina de les flors, altiva i majestuosa, destacant-se entre les altres en un bon pitxer, presideixi, en aquest dia solemne, en aquesta diada, catalana per excel·lència, essencialment nostra, mentre esperem temps millors, les nostres tasques diàries, els nostres quefers habituals. Que en entrar a l'estança preferida, en aquella on acostumem a compartir les alegries i dolors del viure quotidià, on, cada dia, al redós de la taula, ens veiem rodejats de tots els nostres, sigui la flaire que del pomell s'exhali el que ens faci adonar, tot embolcallant-nos suauement en un ambient de catalanitat inexpugnable, de la festivitat que el calendari, malgrat les circumstàncies, commemora.

Que tothom compri, si més no, una rosa, una sola rosa prenyada d'aquell alt sentit de catalanitat innat en tots nosaltres.

Que el brau paladí d'heroiques gestes, el valent guerrer armat deslliurador del drac llegendari, ens perdoni, ens excusi degudament, si enguany no li podem retre l'homenatge anual. Dia vindrà, per cert no molt llunyà, que el podrem glorificar degudament, tal com mereix i la nostra condició de catalans exigeix.

FREDERIC BALLIRANA.

La *veritat* examinant les *embusteries* de la Història.
 (*Ex-libris* personal molt buscat pels colleccionistes
 d'*Ex-libris*).

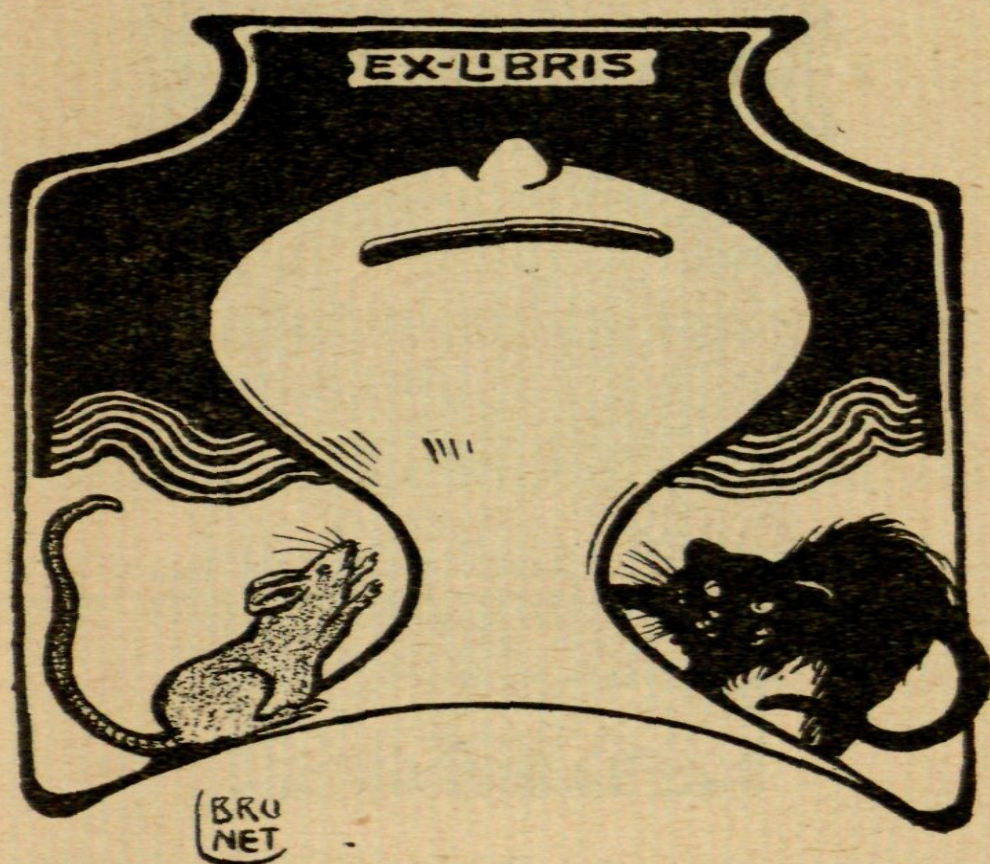
Els «Ex-libris» a Catalunya

Víctor Oliva diu que, el llibre, té una doble història: l'epopeia genèrica, que acaba quan surt, a les mans del comprador, de cada llibreter, i l'odisea errant, que els seus posseïdors successius li fan viure. A cada etapa rep una nova marca: el paperaire li imposa una mena de baptisme que s'anomena filigrana, l'estampador imprimeix la seva marca, l'autor vol la seva contrasenya sobre cada un dels fills de sa inspiració, l'editor es reserva un lloc a la portada o a la coberta per a l'emblema que ha adoptat, el llibreter que col·loca a l'exemplar una màcula amb un timbre humit i li adhireix la seva marca, el relligador li aplica també un segell, i el comprador li enganxa el seu *ex-libris*.

De totes aquestes marques, tan sols hi ha la darrera que no tingui el seu maniàtic, el seu historiador, el seu erudit i molts colleccionistes; emperò només els

ex-libris s'han estudiat fins a dedicar-los-hi una ciència, només els *ex-libris* s'han convertit en un art.

L'*ex-libris* consisteix en una marca, que generalment és un emblema, en el qual hi figura el nom del posseïdor d'un llibre — el simple monograma no basta — enganxat al dors de la coberta o guarda del mateix, i serveix de contrasenya a tots els llibres

El gat i la rata. (*Ex-libris* impersonal, de caràcter humorístic).

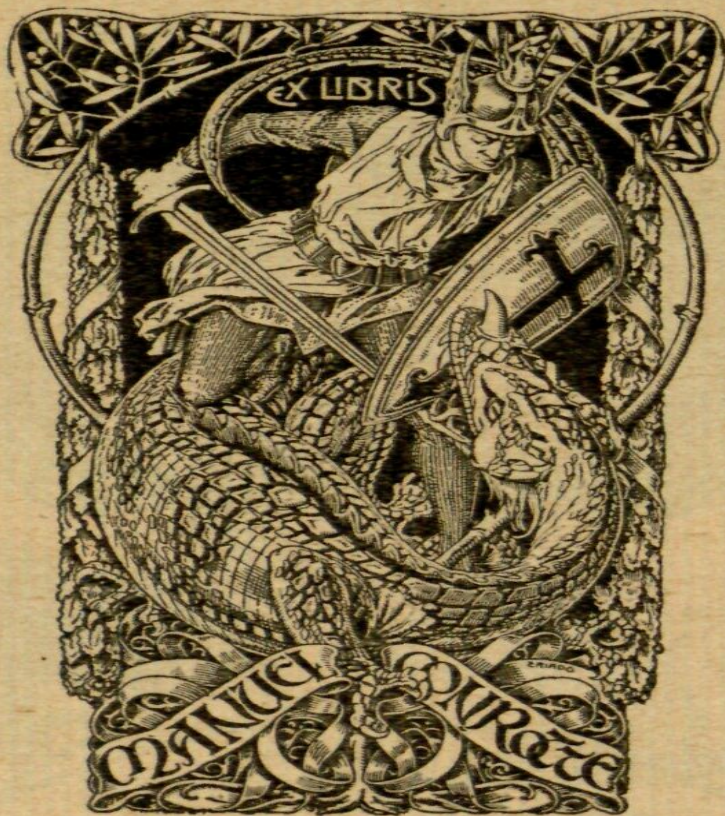
d'una biblioteca, casa editorial, o bibliòfil. En la seva essència i en el seu concepte originari, és la indicació de pertinença que el propietari d'un llibre posa al revés de la coberta — com hem dit — o guarda del mateix.

Després, va modificar-se, o millor dit, hi va entrar-hi l'art en la seva composició, i aleshores, junt amb el nom del posseïdor, varen afegir-s'hi representacions més o menys artístiques, la qual cosa vingué a constituir el que s'entén pròpiament per *ex-libris*: una representació gràfica, distinta, a vegades simbòlica, en la qual es troben combinats el mot *ex-libris* i el nom del posseïdor del llibre.

El primer dels artistes d'*ex-libris* és el dibuixant

Josep Triadó, qui a la vegada és un dels iniciadors d'aquest moviment, i potser *l'únic* en el seu gènere d'*ex-libris*. Aquest gènere va obtenir, gràcies al seu entusiasme, molta difusió. Era un mestre de la il·lustració; el seu nom restarà a la història d'aquest art, tan delicat com compromès.

El segon, com especialitzat en la producció d'ex-

libris, és Alexandre de Riquer. Altres artistes han tingut preferències per aquest gènere: R. Casals i Vernis, E. Moyà, Víctor Oliva, Joaquim Renart i Garcia, Ramon Borrell i Plà, etc., etc. Una observació: ens referim solament a Catalunya.

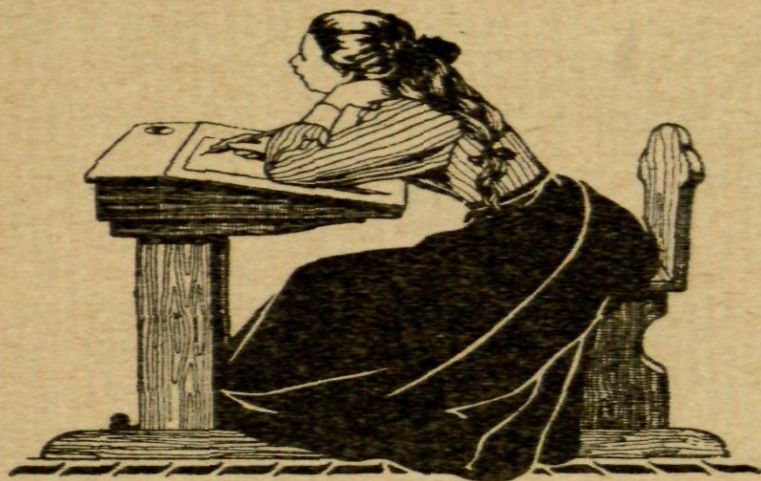
Entre els primers a editar obres sobre *ex-libris*, cal esmentar Joaquim Renart i Garcia, el qual, en l'any 1907, publicà «Els *ex-libris* Renart» a Vilanova i La Geltrú, amb comentaris de Víctor Oliva.

Segons nota facilitada pel competent redactor-cronista de Premsa, Joan Torrent, les ressenyes del qual són tan apreciades pels lectors de CURIOSITATS DE CATALUNYA, han existit els següents periòdics:

REVISTA IBÉRICA DE EX-LIBRIS

Notable publicació apareguda els anys 1903 a 1906. N'era director artístic en Josep Triadó i estava

impresa en paper de fil amb tota pulcritud, essent segurament un dels periòdics que han sortit editats amb major perfecció i netedat. Els seus redactors, tots els bibliòfils tan intel·ligents com desinteressats, tenien com a única finalitat la de fer sentir l'amor al llibre per mitjà de la propaganda en favor de les marques de biblioteca.

ex-libris
Maria y Rosario
Triadó y Nolla

Els números d'aquesta revista contenien notables articles en català, castellà i portuguès, alguns d'ells força interessants, i els seus editors feren gala de llur desprendiment amb els nombrosos gravats que reprodueixen els *Ex-libris* dels quals els articles donen notícia. Hi ha verdadera riquesa en aquestes il·lustracions en calcografies, zincografies i aiguaforts, demostració evident de l'entusiasme dels editors. S'estampava a la impremta de Fidel Giró, i cada volum constava d'unes 130 pàgines.

PRO EX-LIBRIS

Publicació profusament il·lustrada amb reproduccions dels *ex-libris* de molts col·leccionistes i bibliòfils. El primer número va sortir el gener del 1921, i el segon el gener del 1922; aquest va ésser el darrer

número aparegut. S'estampava a la impremta de Francesc Borràs, Escudillers Blancs, 10 i 12. Estava escrit en català, castellà i francès, i esplèndidament editat en paper de fil.

S'ha de considerar també com un important impulsor dels *ex-libris*, l'associació *Unió d'Exlibristes Ibèrics*, fundada en 1918 a Barcelona.

Els *ex-libris*, com tot objecte d'art, ha despertat l'afició dels col·leccionadors, essent nombrosos avui dia.

Reproduïm en aquestes planes alguns *ex-libris*. L'*ex-libris*, gènere de dibuix tan íntimament unit amb la literatura, és l'últim exercici d'aptitud dels dibuixants enamorats de les arts del llibre. Quan el domini de la tècnica és habitual, quan l'artista ja pot abordar sense temença estilitzacions reveladores d'una fina espiritualitat, l'*ex-libris* ofrena un camp dilatadíssim a l'activitat de l'artista.

Sia aquesta nòtula nostre breu comentari a l'obra dels nostres dibuixants que molts bells *ex-libris* han traçat i publicat, i en aquestes planes hi faran coneixença els amadors i conreadors de l'*ex-librisme*.

LLORENÇ BRUNET.

Professor de Belles Arts. - Barcelona.

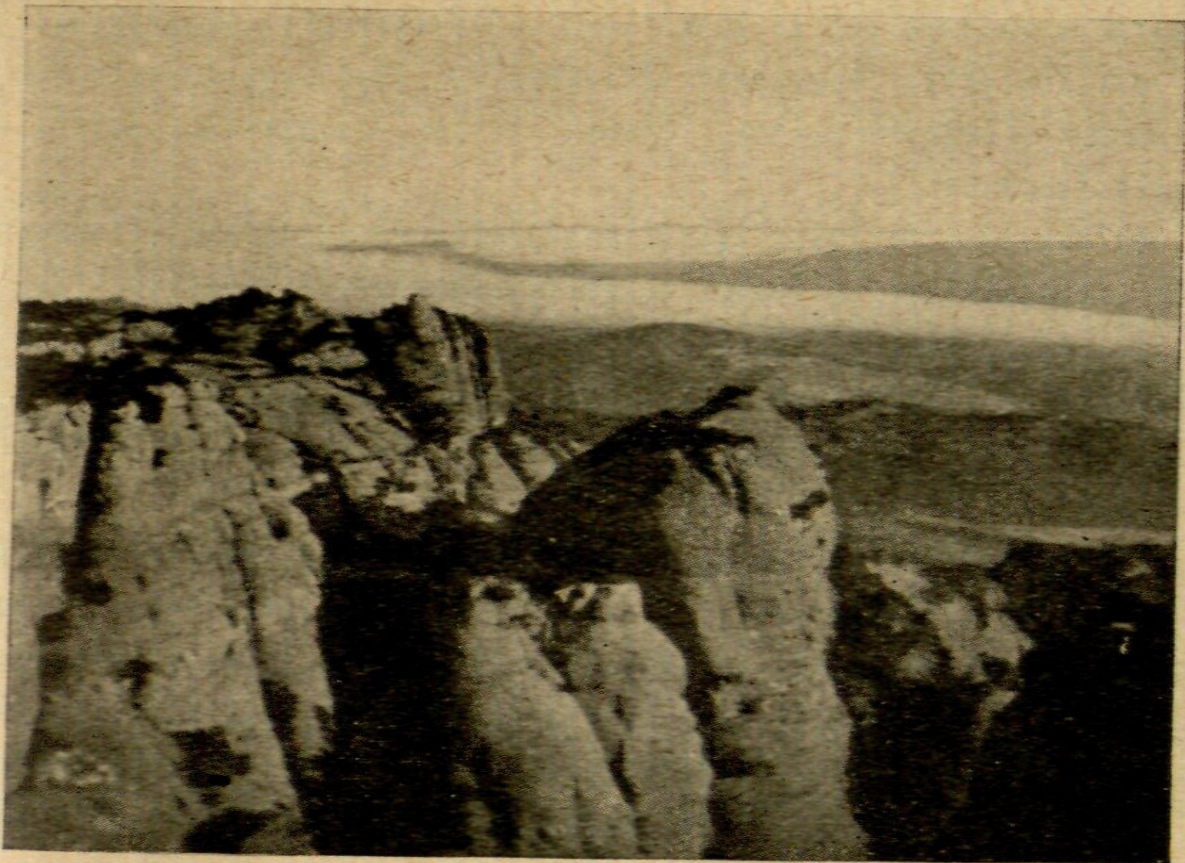
SUPERSTICIONS

Per a guarir els mussols dels ulls

Es passa una clau foradada per damunt del mussol.

En estar davant de qualsevol escala, dius tot cridant: — ¡¡Aquí me'l deixo!!

També es guareixen, agafant «tres pedres» i posant-les al mig del carrer, una damunt de l'altra.

El Morral de les Nou Cabres (Llegenda)

SANT LLORENÇ DEL MUNT

AL Coll Gavatx, l'intrèpid bosquerol, hi tenia emplaçada la seva rústega cabana feta amb cabirons de pi, alzina i ramatges. Aquell home de cara colrada i caràcter ferreny passava la vida manejant la destral o el xerrac, entre fumerals de carboners, el bosc i la muntanya; així ho comentava amb una veu d'isard com de la mateixa boscúria i aspra com els mateixos rocaters d'aquell massís. Coneixia Sant Llorenç del Munt; tots els seus indrets i algunes parts del Pirineu; feia poc temps que havia vingut de la comarca del Ripollès, on va passar-hi una allarga temporada.

En altres temps devia ésser un arxiu de notes

d'interès, però segons manifestava, en el transcurs dels anys moltes se li havien esfumat; malgrat això, encara va fer-me alguna contalla, de les quals en descriuré una llegendeta, que, a la vegada, serà coneguda pel lector.

Ell m'explicà per què aquell monòlit allargassat, de gran respecte, situat a la vessant oriental de Sant Llorenç del Munt, això és, entre la Vall de Mur, indret de les cases de El Dalmau, i de El Daví, i pel cantó de la muntanya, sota els Obits, fos anomenat Morral de les Nou Cabres.

Aquesta formidable roca espadada per totes parts, li ve el nom d'haver-hi pujat una cabra, que segurament devia escapar-se de la ramada del pastor, o bé d'alguna de les masies d'aquell encontorn.

No trobem pas gens estrany les temeritats d'una cabra, perquè a muntanya mateix hem vist el cabrum en pastura i sembla talment que entre elles es faquina serà la que més es posarà en els repeus de les cornises i en els pendissos més aguts.

La que va enfilem-se en aquell alterós morral devia ésser la que tenia les pretencions més innocents, si bé es creia demostrar a les altres d'iguals pensaments un acte de gran valentia i habilitat.

Podem imaginar-nos ara nosaltres amb quina porfídia devia pujar i quins sospirs devia fer en els llocs segurs, perquè no havia caigut daltabaix d'aquell precipici, tot i pensant que a cada pas li havia estat un perill imminent.

A la fi va vèncer el que pensava, arribar al cim; com devia rumbejar per aquella altura, ben segur que no li hauríem pas pogut endevinar la gran satisfacció que dintre d'ella hi regnava! Però no tot és sempre bonic, divertit i alegre; ja vénen moments d'angoixa i de desesperació. I per baixar, com t'ho faràs?, devia dir-se veient els obstacles que l'envolaven. Té esporugüiment i tremolor i passa dies de pena i fins alguns crits devien sentir-se com qui demana

socors; ni un consol va rebre; tot foren obres d'amar-
gura i de dolor. Cabrida nou cabrits que, pobres ani-
malons, no són amorosits per la vella desesperada;
tenen la mort segura sense l'ajut de ningú en aquella
cima tan alta i isolada en el peu de la pregona vall.

I des de llavors, la llegenda diu que aquell gran
monòlit és conegut per Morral de les Nou Cabres.

En efecte, la veu popular, encertant les impru-
dències, pot dir-li el seu vell adagi:

*La cabra, pels seus pecats,
porta els genolls pelats.*

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

UNA LOCUCIO POPULAR

«Tens unes sortides de riuconet quan revé»

Primerament hem de manifestar que aquesta lo-
cució és peculiar del terme de Sallent. S'empra quan
una persona, conversant amb altra, impensadament
li surt amb alguna cosa que no és del cas.

La riera Cornet neix al terme de Gaya, passa per
Sallent, on l'anomenen riu, i després d'un recorregut
d'uns 40 quilòmetres, aproximadament, desemboca
al Llobregat.

Generalment hi passa poca aigua, aquesta és la
seva característica, però a vegades, quan hom menys
s'ho pensa, en porta bastant i en abundància, degut
a les pluges. Això succeeix rares vegades, i per ana-
logia, els sallentins acostumen dir l'esmentada lo-
cució.

F. FARRETERA.

(Treball M. Aguilar).

La segada

Els segadors de muntanya comencen ja sa campanya quan arriba el mes de juny: tant del pla com de la coma tots porten un xic d'aroma i una falç a dintre el puny.

Els segadors mentre seguen a compàs a l'aire entreguen aquests tons: zim-zam, zim-zam, i a l'hora de la berena una pagesa morena els hi porta menjâ al camp.

Quan ella és al camp els crida perquè hi vagin de seguida que la minestra està al punt;

i ells tot bo i deixant la feina,
cadascú endreça llur eina
i mengen tots en conjunt.

A l'ombra d'una garbera
la pagesa riallera
els hi canta un cant joliu,
i els segadors quan la senten,
l'escolten, i prest comenten
amb un caire admiratiu.

Quan de cantar ha acabat,
veient que tant ha agradat
els repeteix la cançó
afegint uns típics salts
que amb el soroll de la falç
l'acompanya un segadô.

L. POU I SOLÀ.

Anecdolari català

El senyor Salvat va ésser un popular empresari del teatre del Liceu. Aquest bon senyor, en la seva joventut havia estat professor en la mateixa orquestra del Liceu.

Una anècdota bonica és la que explicava un dia a un amic:

—Mira, l'altre dia vaig trobar a la cambra dels malsendreços de casa, la meva trompa. Així que la vaig veure, vaig sentir temptacions de tocar-la. L'agafó i intento per un «fa», bufo..., i mai no diries què em va sortir!

—Potser un «mi» — va fer l'amic.

—Què un «mi»! — exclamà En Salvat. — Un escarabat!

Bust de Francesc de P. Rius i Taulet.

CATALANS NOTABLES

Francesc de P. Rius i Taulet

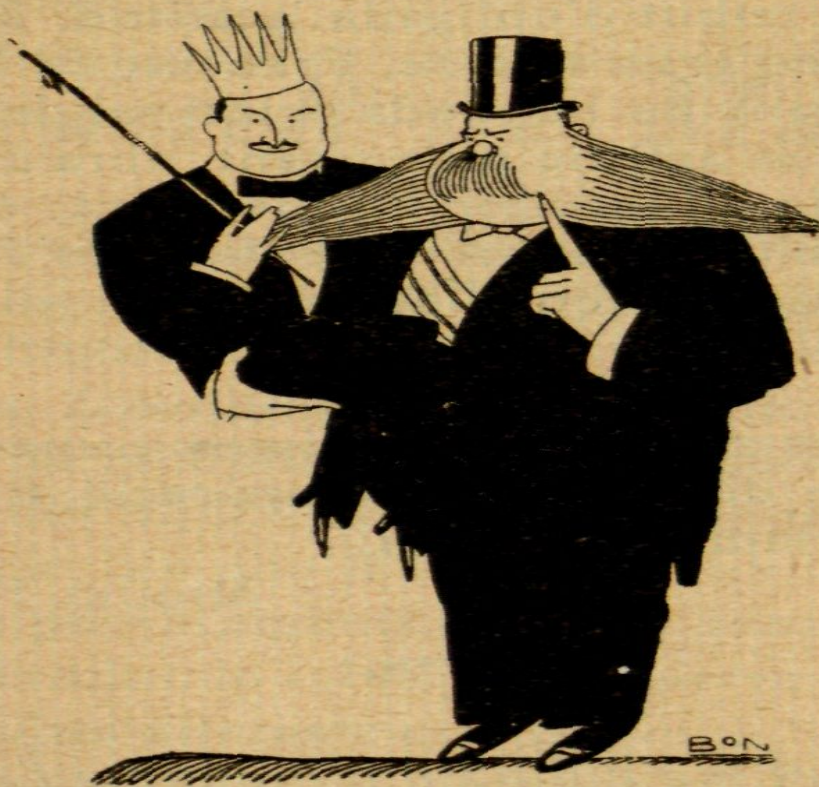
AQUEST nom, va tan íntimament lligat amb el de la incomparable empresa i realització de la primera Exposició Universal que tingué Barcelona, que no poden separar-se.

Va néixer, Rius i Taulet, el dia 29 de gener del 1833, a la ciutat comtal de Catalunya. Estudià la carrera d'advocat, llicenciant-se a la Universitat de Barcelona, l'any 1858.

Després va dedicar-se a la política, essent elegit regidor després de la Revolució del 1868, i demostrà una activitat i un seny tan extraordinari, que acabà per ésser un element indispensable per a la prosperitat de la capital catalana. Fou alcalde interí en 1870, essent més tard elegit en propietat per a l'esmentat

càrrec, el qual va deixar quan es proclamà la República, el febrer del 1873.

Tenia un sol ideal: l'engrandiment, reforma i prestigi de la seva ciutat nadiua. A ell es deuen moltíssimes de les millores que actualment embelleixen Barcelona: el Parc i jardins de l'ex-Ciutadella; la monumental cascada de l'esmentat Parc; els grandiosos mercats de la Barceloneta, Hostafrancs i altres; els monuments a Colom, a l'Aribau, etc., les estàtues que decoren el Passeig de la República (abans de

Caricatura de Rius i Taulet amb el seu fill.

S. Joan); el magnífic Arc de Triomf; l'obertura del Portal de l'Angel; la de la Granvia o carrer de les Corts Catalanes; la de la Rambla de Catalunya; el Cementiri Nou o del Sudoest, etc., etc.

Però el que li va donar més glòria i relleu, fou la magna obra de l'Exposició Universal del 1888. La fama, doncs, d'ella, corresponent, en primer lloc i principalment, a Rius i Taulet, per la força de voluntat, la perseverança en l'execució i liquidació de tan magnífic certamen, que valgué a Barcelona i al seu autor la consideració i el respecte no tan sols d'Espanya, sinó de les principals nacions civilitzades, demostrat en la grandiosa manifestació naval

efectuada al port de Barcelona, i en la qual varen prendre-hi part totes les esquadres estrangeres.

Sofrí la calúmnia i el malparlar de tots aquells que no trobaven en ell col·laboració per als seus plans egoistes, degut a la rectitud d'En Rius i Taulet. Fou un ardent patriota i proteccionista decidit de tot quan era enaltiment de Catalunya.

La mort el sorprengué a les seves possessions d'Olèrdola, el dia 26 de setembre del 1890. Traslladat el seu cadàver a Barcelona, va tributar-se-li una espontània i grandiosa manifestació de condol.

Com un tribut d'obligada gratitud, Barcelona va aixecar al seu gran alcalde, Francesc de Paula Rius i Taulet, davant de l'entrada principal del Parc de la Ciutadella, un artístic monument, obra de l'arquitecte Pere Falqués, i l'escultor Manuel Foxà; consta d'una piràmide en la qual hi ha el bust de l'ex-alcalde i escultures al·legòriques de la Fama, el Treball i la Indústria. Va ésser erigit per subscripció pública, i és modest.

Les obres del monument foren començades el 26 de setembre del 1897 i la inauguració tingué lloc el dia 27 de setembre del 1901.

MIQUEL FORTUNY.

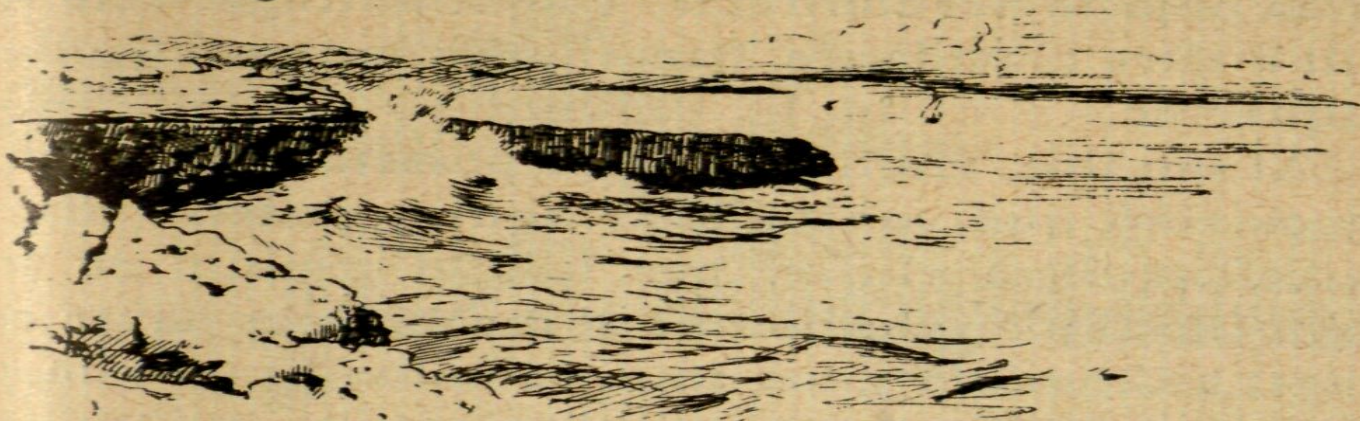
Anecdolari català

Una vegada diu que en Pompeu Gener conspirava. Aquesta era una ocupació que no podia mancar en l'anecdolari de la seva vida. Així, de lluny, no es podia pas precisar quina mena de conspiració era aquesta, però segurament seria tan inofensiva com ostentatòria.

Un dia un amic li va dir:

—Peius, aneu amb compte. Mireu que Montjuïc és tan ple, que ha arribat al port el «Pelayo» per a conduir-hi els detinguts polítics.

—El «Pelayo» el «Pelayo»?... va respondre en Peius—. Estic disposat a tot, sabeu?, a tot; a ésser exiliat, oblidat en un calabós, a morir, si tant convé; però al «Pelayo» que no m'hi portin, perquè em marejo.

Roquissers de Marina.

El castell de Mataró

No s'han acoplat encara en cap volum les dades històriques del castell de Mataró per arribar a formar un volum com caldria amb una història tan accidentada. L'historiador del Maresme, En Carreras i Candi, n'ha recopilat algunes que no és per demés transcriure-les aquí, pel seu caràcter tan marcadament històric; diu que el Castell de la vila de Mataró, parlant de penyoraments fets pels seus posseïdors, que en el termini de set anys es veieren sota el domini de moltes diferents persones.

En l'any 1293 un tal Burgués tenia el Castell de Mataró. Llavors Berenguer d'Entença, que havia venut a Guilleuma de Montcada, a carta de gràcia, el castell de Montornés, el recobrà entregant trenta mil sous barcelonins a la Infanta. La qual quantitat, vint-i-un mil sous barcelonins serví per donar-la a En Burgués i recobrar-ne el domini de Mataró amb algunes possessions i masos dels termes de S. Vicenç i de Vilassar.

Noves necessitats portaren a Guilleuma, poc temps després, a vendre el castell i vila de Mataró, al ciutadà barceloní Bernat Ricart.

En el mes d'octubre del 1298, Ricart té d'entregar Mataró a Guilleuma, per haver-li ella restituïda la

suma objecte del contracte, essent entregat acte seguit a altre ciutadà de Barcelona anomenat Guillem Esquerrer.

Al seu lloc, Esquerrer ja no posseïa Mataró l'any 1300; sinó que consta tenir aquest castell i vila, el barceloní Pere Citjar, per sols el termini de tres anys. En 1300, Guilleuma el recobrà per haver entregat a Citjar els 3,100 sous barcelonins que motivaren la seva venda temporal.

En la donació que Guilleuma de Montcada féu al rei d'Aragó, de tots els seus béns a Catalunya, entre els llocs que es reservava hi figura Mataró.

Com es veu, la propietat dels castells i llocs servia per a obtenir diners en penyorament per a les necessitats d'aquella època, i els pobles no anaren prou ben regits degut al canvi freqüent d'amo i senyor.

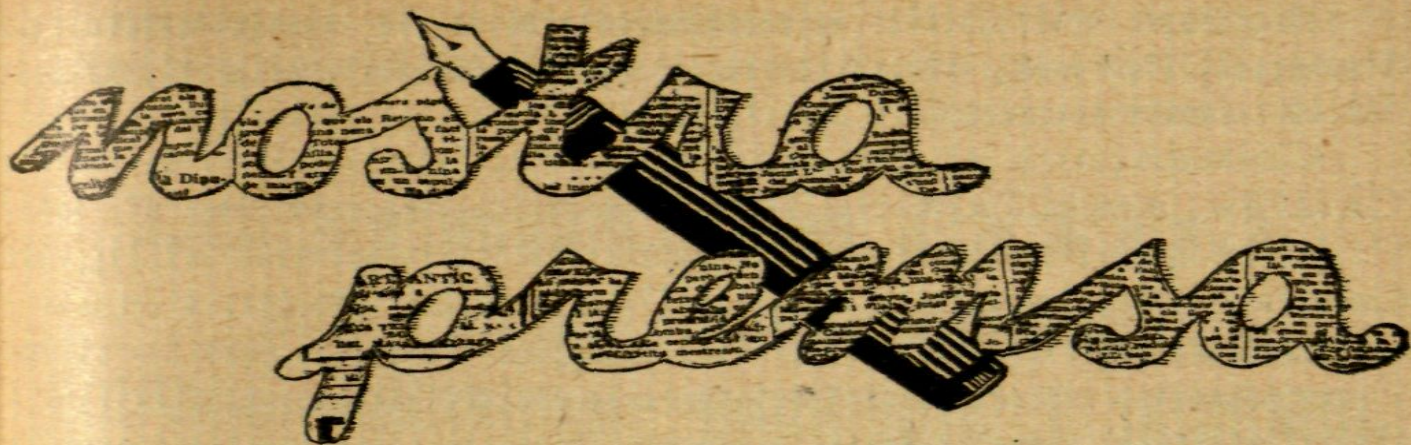
JOSEP.

Notes històriques

En 1419, el rei Alfons d'Aragó, concedí un privilegi molt important als mataronins, i fou que el batlle havia d'ésser natural de dita ciutat. Aquesta era una mesura molt pràctica que allunyava la forasteralla del càrrec de batlle de Mataró, cosa que no fa molt temps era l'ideal de certs elements, això és, el confiar-ho tot a elements forasters.

El primer vaixell a vapor.—Sí, senyor, és exacte. El primer que hi hagué a la península Ibèrica el va tenir Barcelona. S'anomenava «Delfín» i tenia una força de 50 cavalls i desplaçava 150 tones. El primer viatge d'assaig va ésser de Barcelona a Mataró, el 28 d'agost del 1836.

Prensa Barcelonina Vuitcentista

V

Any 1843

LO VERDADER CATALÁ.—La publicació de la qual anen a parlar als nostres lectors, marca una fita memorable en la història del periodisme català, puix podem considerar-la' com la pedra fonamental de la Premsa Catalana, per haver estat el primer periòdic escrit totalment en la nostra llengua i el primer, també, que en les seves pàgines va fer-se professió clara i concreta de catalanisme. «Lo Pare Arcàngel», periòdic del qual parlàrem en el número 60 de CURIOSITATS DE CATALUNYA, amb tot i ésser també escrit totalment en llengua catalana, no el podem considerar el primer periòdic català, per no tenir data fixa de sortida.

El primer número de «Lo Verdader Català», va sortir el dia 15 de març del 1843, amb el subtítol «Revista religiosa, política, científica, industrial y literària»; consta de més de 50 pàgines de text, amb cobertes en paper de color, format 160 X 102 mm. La portada anava il·lustrada amb un gravat al boix, en el qual hi havia representat un pagès català, repenjat en un escut de Catalunya, esculpit en pedra i amb la següent llegenda al peu:

«Per terra observa l' català ab tristura,
sa industria, son comers y agricultura».

Aquest periòdic s'estampava a la impremta de Valentí Torres, establerta a la Rambla dels Estudis, de la nostra ciutat.

Començava el primer número de «Lo Verdader Català», amb l'article *Introducció*, signat per P. R. i P. i del qual copiem els següents paràgrafs: «Lligada Catalunya al restant de la Península ab uns llassos indisolubles é inviolables, degué seguir per lo camí y senda revolucionària y presenciar las catàstrofes y llastimosos successos sobrevinguts en ella en la última década. La llibertat de la impremta se plantà des de luego en ella y Barcelona, com a capital suprema de aquella Gran Província se vegé al moment plena de periòdichs. Més part de la prempsa particularment barcelonesa, en lloch d'aprofitarse com devia de las utilitats y prerrogativas que la verdadera llibertat de la impremta en si portava, sembla que no se ocupà de altra cosa que de interpretar a sa manera son esperit; en lloch de formar dels espanyols un sol partit nacional, se ha ocupat en la creació de bandos y fraccións, funesta plaga de las nacions y pobles, en lo foment de certas passións que devian permanèixer ocultas é inaccionadas, en saltar la barrera del honor, vituperant y escarnint a més d'una persona real y publicant faltas ocultas de la vida privada, sagrat e inviolable retret ahont no es dat impunement penetrar; y lluny de defensar l'honor de Catalunya y recordar sos antichs privilegis y glorias, ja que fins a las horas un govern enemich de la llibertat d'escriure habia potser impedit alsar la veu, llansá a l'abatuda Patria en un criminal olvit com si se avergonyís de nostras antiguitats tan nobles y honrosas. Y no es sols en la prempsa catalana en la que se ha notat y observa encara aquesta extinció del esperit patri; no: cataláns hi há que s' pera motiu de una reprehensible moda, ó pera lo va y ofensinat orgull de figurar s'excusan de ferse conéixer com a cataláns, renunciant fins a valerse de llur idioma natiu en llurs conversacións mes ordinàrias a fi de no ser tinguts com a tals. Homes necis é indignes fills de la millor de les Patrias!»

I en un altre paràgraf de la mateixa *Introducció*, llegim: «Som espanyols se dirá: es molt cert; però la

circumstància de ser espanyols no priva que siam
verdaders catalàns. Espanya es la nostra nació; però
Catalunya es la nostra Pàtria. Com a espanyols,

LO VERDADER CATALA.

REVISTA RELIGIOSA,

POLÍTICA. CIENTÍFICA. INDUSTRIAL Y LITERARIA.

*Per terra observa l' Catalá ab tristura
Sa industria, son comers y agricultura.*

PROSPECTE.

Mes de cent vint y set anys corren ja que la gloriosa Patria dels Berenguers jau en un estat lo mes vergonyós de abatiment y postració. Mes de cent vint y set anys corren ja que la immortal Catalunya víctima de

1843. - Número-Prospecte del que es pot considerar
la primera revista catalana.

estàm obligats a procurar lo benestar de la nostra
nació; més som catalàns y aqueix títol no sols nos
autorisa, sinó que nos mana imperiosament defensar
dins lo circul legal los drets, prerrogativas, noblesa
é interessos de la nostra Patria».

Seguint la mateixa *Introducció*, copiem aquest altre paràgraf: «Detestada (Catalunya), aborrida, escarnida y ultratjada se ha vist per una llarga serie d'anys, es ja hora donchs que los seus veraders fills procuren sostenir ab pit y constancia la defensa de sos interessos y lo recort de sas glorias».

Acabant la repetida *Introducció*, amb las següents paraules: «Veheus aquí lo vast y dilatat quadro dels assumptos que van a ocuparnos; veheus aquí lo camí trassat per aquesta Revista, qual lema es *la prosperitat de Catalunya y lo recort de las sevas grandesas*».

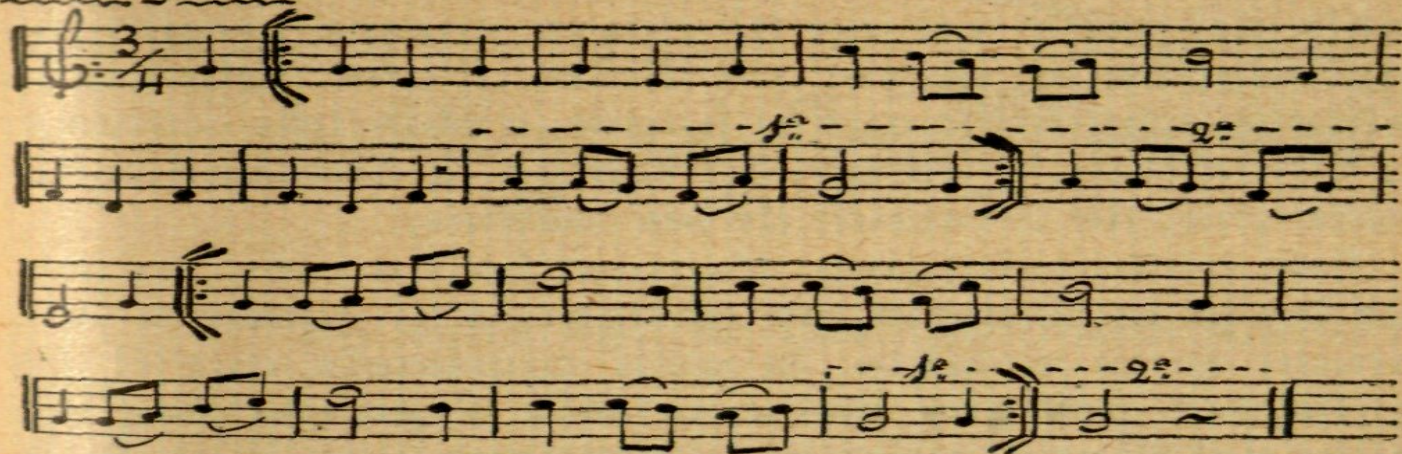
Aquests fragments que acabem de copiar, ens indiquen els bells propòsits dels redactors de «Lo Verdader Català»; demostren, ensems, l'esperit patriòtic que els animava, completament desconegut en aquells temps, i que assenyalaria un viu sentiment català i una noble empenta patriòtica, mereixent els anònims redactors d'aquest periòdic l'homenatge i el record dels patriotes catalans. El públic d'aquella època no va comprendre l'abast de l'obra empresa i va rebre amb la més gran indiferència l'aparició de «Lo Verdader Català», els números del qual anaven sortint i ningú no els comprava, ni els llegia. Els redactors del periòdic, en veure la inutilitat de llurs esforços, varen publicar la següent nota, en el número 4, pàg. 201, de «Lo Verdader Català»: «Ha arribat a nostra notícia que alguns dels que se diuhen catalans no volen subscriurese a «Lo Verdader Català» perquè ve escrit en llengua catalana; y fins sens havia aconsellat que a fi de que tingués eixida nostra Revista la escriguéssim en idioma espanyol, seguint amb tot la mateixa marxa y los mateixos principis. No, lo principal objecte que nos proposàrem al empendrer la publicació de «Lo Verdader Català», fou traure nostre hermós parlar de l'estat de postració y abatiment en que se troba, ostentar sas riquesas y sa bellesa».

(Acabarà).

JOAN TORRENT.

UB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Allegret.

Música de la dansa *Ball Pla*, a l'Alt Penedès.

(De la collecció, E. Martín).

Les Danses Populars Catalanes: «Ball Pla»

COM a nota final que corrobora tot allò exposat en els nostres articles anteriors en què parlàvem del *Ball Pla*, en Josep Arnau, de Riudebitlles, ens ha tramès unes notes referents a una dansa que es ballava en l'aplec del Castell de Cabrera del Penedès, la qual dansa ell l'anomena *La Majorala* o la dansa d'Honor, que en realitat, no és més que un *Ball Pla* catalogat com a *Ball de Palau*, al mateix temps que ho és també com a *Ball de Pabordes*.

Donant-se el fet que aquesta dansa fos ballada en l'aplec del dit castell o palau, demostra que en l'antigor, quan era dansada pels senyors feudals, a l'instituir-se l'aplec, deuriem celebrar-ho dansant el dit *Ball Pla* a honor de la festa i enmig del poble, el qual, en abolir-se el feudalisme, se'l féu seu, i llavors fou quan passà a ésser dansa de *Pabordes* o *Majorals*.

També és molt curiós el cas que un dels senyors del castell, fou En Martí Joan de Foixà, el qual era nadiu de la regió empordanesa, i vingué a les terres del Penedès en 1573, en el qual any li fou adjudicada l'heretat del susdit castell. Això també demostra que essent com era el *Ball Pla* un costum bastant general

a tot Catalunya, si bé a la comarca penedesenca a finals del segle XVI no hi estava encara arrelat, en traslladar-se el senyor de Foixà d'una comarca a l'altra és molt lògic que hi portés, a més dels costums, les diversions, i en aquell temps la dansa en constituïa una, de diversió, de les majors.

Les característiques d'aquest ball no són res més que les ja explicades; no obstant, s'hi remarca una variant força notable, la qual consisteix que el dia de l'aplec posaven dues safates o gerros damunt l'altar del Sant al qual es feia la festa, plens de roses vermelles, havent-hi un d'ells que, a més, en portaven dues de blanques. Un cop acabada la festa de l'església, l'administrador convidava els Majorals a què agafessin els dos gerros plens de roses i repartissin les vermelles als concurrents a l'aplec, reservant-se per a ells les dues blanques, i enmig de la plaça començava la *dansa de l'honor* la qual era dansada pels assistents formant una rodona, i portant una rosa vermella, aixecant-la amb la mà dreta, mentre els dos Majorals estaven al mig de la rodona, i tenint també en la mateixa posició les dues roses blanques.

Durant la primera part, solament ballaven els Majorals, els quals, al final, aixecaven les roses blanques, balancejant-les, corresponent al mateix temps tots els de la rodona amb llurs roses vermelles, fent-los salutació o *honor*, per ésser els representants de l'autoritat; després d'haver ballat els Majorals, llavors ballava tothom.

La variant d'aquest *Ball Pla* hauria d'ésser molt vistosa, formant un bell conjunt amb les roses vermelles i blanques, quan les feien evolucionar, junt amb els balladors.

Amb les presents notes acabem la descripció del *Ball Pla*, i tant de bo en el successiu trobéssim amants de les nostres tradicions que volguessin prendre's la molèstia d'anar-les anotant, que, per insignificants que semblin, sempre tenen el seu valor folklòric.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

J. VENTURA LLATES.

Notes bibliogràfiques

LA GENT DEL LLAMP, per *Josep Aladern*.

DARRERAMENT s'ha publicat un llibre interes-santíssim i d'un alt valor literari. Sota el títol de «La gent del Llamp», s'han aplegat en aquest volum una sèrie de contes de Josep Aladern, l'escrip-tor del qual us parlàvem setmanes enrera, i que, malauradament, ha estat oblidat en els nostres dies, i com a conseqüència lògica d'aquest oblit, la seva tasca literària és desconeguda de les nostres novelles promocions.

Figura en aquest llibre, en primer lloc, com a proemi, o, millor dit, com a mitjà apropiat per a situar el llegidor, un treball descriptiu del Camp de Tarragona. Josep Aladern enumera, amb la màxima minuciositat possible, en detallar una vista pano-ràmica, els pobles i les contrades que s'albiren des d'un dels campanars de Reus. Un a un seguim, amb el narrador, tots els finestrals del cloquer, i des de cadascun d'ells descobrim nous indrets i noves viles que s'apleguen amoroses entorn de la venerable Tarraco.

Ja ens hem familiaritzat, doncs, amb la comarca on tenen lloc les diferents escenes dels contes de «La gent del Llamp». Seguint la lectura descobrirem el caràcter dels habitants d'aquesta comarca. Es innegable que, essent Josep Aladern fill del Camp de Tarragona, coneix perfectament el caràcter de la gent que l'habita.

Josep Aladern no cerca, per a les seves narracions, personatges de psicologia complicada, ben al con-trari, Aladern és amic de la simplicitat, i aquesta mateixa simplicitat el fa agradable. Els seus contes respiren un profund sentit d'humanitat, i no s'escapa a cap persona experta que el motiu argumental i els personatges d'aquests contes són, en la major part, fets viscuts i personatges reals, arrencats de la pedrera inexhaurible de la vida, i, que ell, els hi dona nova vida damunt del paper.

L'Aladern, amb un estil llis i planer, sense am-pulositats ni enfarfegaments inútils, mai no abando-

nant, però, la dignitat literària, sense pretensions de psicòleg, va traçant, poc a poc, la psicologia dels protagonistes dels seus contes, que prenen vida dins la ment del llegidor. Els seus traços són segurs, cada personatge és inconfusible. Ni per un moment deixa la realitat del viure per abandonar-se a fantasies perniciososes. Aladern era un profund coneixedor de la vida, la qual li havia imposat infinitat de sacrificis, i estudiant-se a si mateix havia après a conèixer els que el voltaven, i per això els personatges d'aquests contes porten un símbol innegable de realitat. Entre els contes que componen aquest volum mereixen citar-se: «El tresor d'Aníbal», «Bou espenat», «L'inútil», «El manquet del cotxe»... Ara bé, més que contes, segons el nostre criteri, són narracions.

Ignasi Vidal, fill de l'Aladern, ha posat tot el seu art de dibuixant en il·lustrar els treballs del seu pare. La seva tasca mereix tots els elogis. Cadascun dels dibuixos és una veritable obra d'art i revela una profunda compenetració amb l'esperit d'aquests contes.

MANUEL SERRAT I PUIG.

Il·lustració d'Ignasi Vidal, que figura en la coberta del llibre.

Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars

IMPRESSIONS D'UN NEOFIT

ARGUMENT I FIGURES

HAVENT començat la meva afició a l'excursionisme trobant-me ja un xic madur d'anys, les sortides que portava realitzades no havien ultrapassat de les clàssiques excursions d'un dia a la Costa i Serres de Llevant, al Tagamanent, a Sant Miquel del Fai, Sant Llorenç de Munt, i algunes d'escadusseres, de dos dies a tot estirar, al Montseny, Guilleries i a l'alt Penedès.

Amb aquests antecedents i dient-vos, de més a més, que estava saturat de lectures en què els asos de l'excursionisme descriuen amb literatura suggestiva grans excursions pirenenques amb acampaments, perilloses escalades i fantàstiques tempestes, imagineu-vos la il·lusió que m'havia de fer el pensar que anava a conèixer i tractar, com si diguéssim de tu, el Pireneu, travessar les seves afraus, pujar a algun dels seus pics, contemplar els seus estanys solitaris —que havia vist només en fotografia— i sojornar sota una tenda d'acampament en alguna d'aquelles meravelloses valls. Aquesta il·lusió, tant de temps cobejada, no m'hauria estat possible convertir-la en realitat de no ésser la gentilesa dels bons amics meus,

els germans Albert i Pep Soldevila, els quals, havent projectat una excursió, durant l'estiu, a l'alt Pallars, m'oferiren un lloc en el seu auto, que havia de traslladar-los al peu del Pireneu, ultra utilitzar la seva tenda i completíssim equip d'acampament.

A més dels germans Soldevila i del qui això escriu, prenien part en l'excursió l'amic Erra, amb

Igualada.—Carrer de la Lluna.

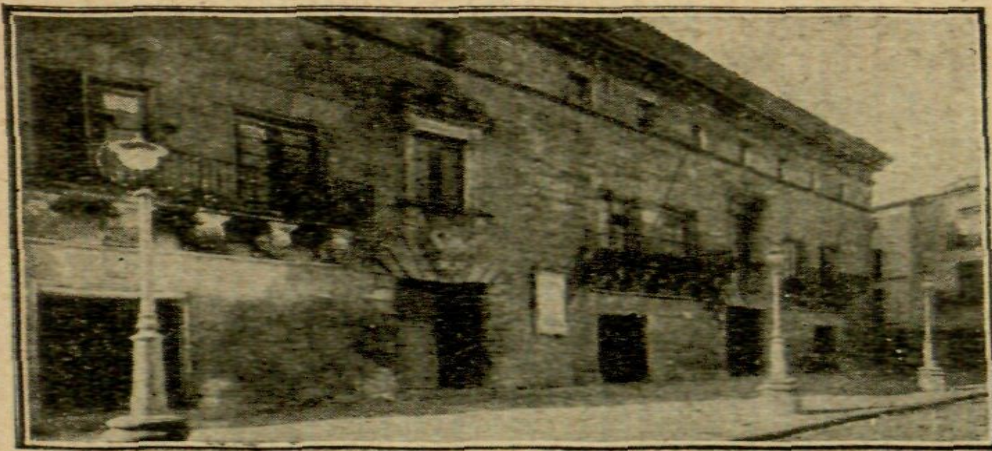
el seu esplèndid caient de banquer nordamericà de pel·lícula, i el gran Pascual, un *maño* de cap a peus, expert del volant i home enamorat, com el qui més, de les aventures muntanyenques, disposat a matar isards, a llançar-se contra el senglar i a plantar cara a tots els óssos que tinguessin la gosadia de posar-se-li al davant.

El projecte consistia a travessar el Pireneu per l'alt Pallars, entrant-hi per Pont de Suert; pujar a

Bohí; seguir la vall de Sant Nicolau; acampar uns dies a Aigües Tortes; pujar al pic de Contraig i al Colomés; baixar a l'estany de Sant Maurici pel Porterró d'Espot, i d'allí al poble del mateix nom, on el cotxe ens esperaria per tal de traslladar-nos, ja en pla turístic, a la Vall d'Aran, pel Port de la Bonaigua. Per a un neòfit, la cosa, com es pot veure, s'ho valia.

CATALUNYA AMUNT

Amb l'esmentat projecte per guia, tripulants d'un confortable auto curull de paquets que vessaven pels palafangs, estreps i àdhuc del radiador, sortiem de

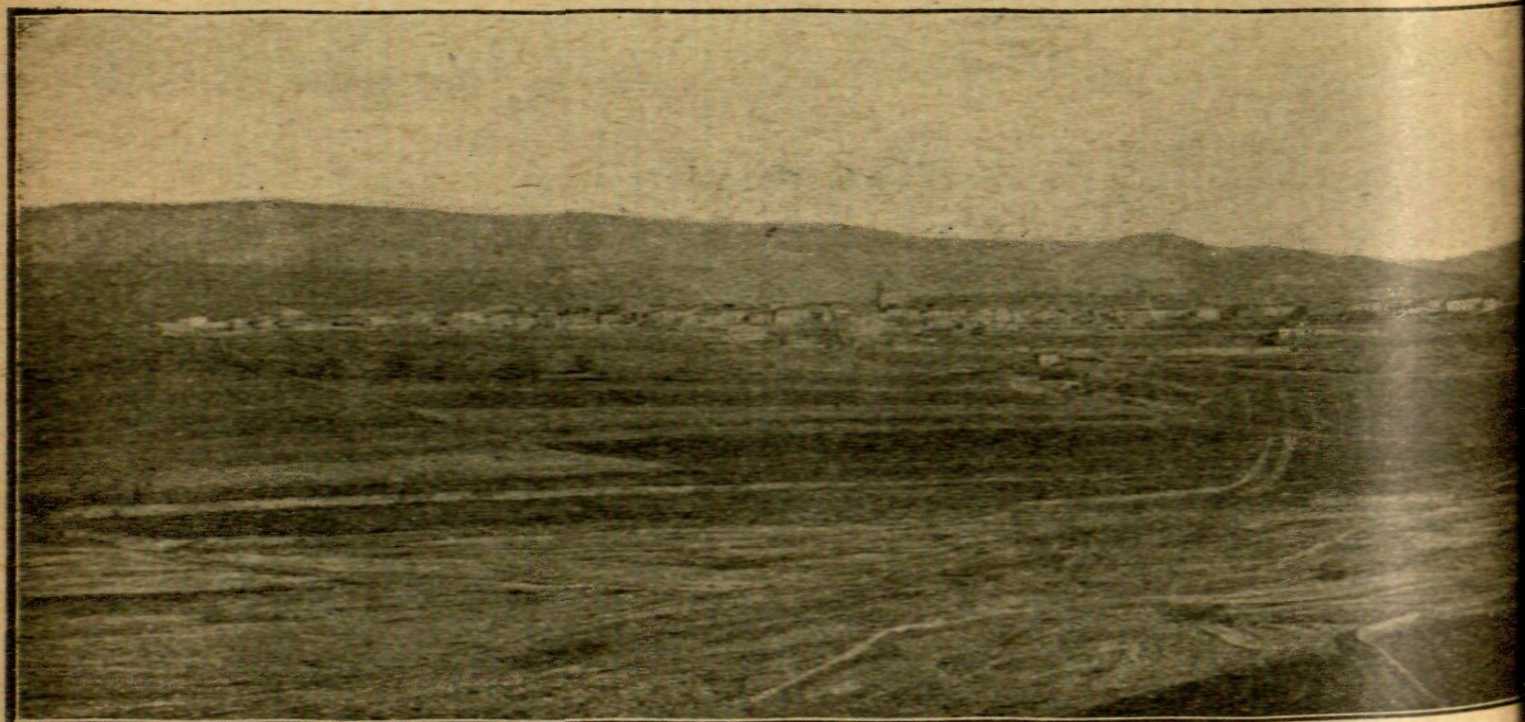

Cervera.—Casa Consistorial.

Barcelona a les cinc del matí, travessant, rabents, la munió de pobles que encerclen àmpliament la nostra ciutat. Uns 30 quilòmetres de ruta, i el Montserrat es dreça davant nostre, com si ens volgués barrar el pas; però la carretera que seguim s'esmuny hàbilment pels faldars de la mística muntanya, travessa els Brucs i, en pendents pronunciades, s'embulla i es desembulla dibuixant giragonses complicades, i es llança per fi vers Igualada, ciutat que creuem en hora matinera, ben solitària encara de vianants.

Enllà d'Igualada el paisatge comença a perdre ufanor; els conreus són d'un to terrós; les muntanyes s'aclofen, i esdeven suaus turons. Damunt d'un d'aquests turons, després d'ample revolt de carretera, apareix Cervera, amb el seu gran aire de ciutat castellana imperial. En sortir de Cervera, seguint unes rectes inacabables, veiem estendre's a banda i

banda les terres planeres de la Segarra sadolles del sol estiuec. Passem Agramunt i Mafet, mig confosos amb el color polsós dels conreus assedegats que envolten aquests pobles, i arribem a Artesa de Segre, de tons més humits i verdejants. Després d'Artesa, el terreny comença a pujar, l'auto s'enfila, valent, ajudat pels traçuts canvis de marxa del gran Pasqual, qui, tot fent filigranes, ara amb la directa, després amb la primera, més tard amb la segona... i altra cop amb la d'abans, guanya la carena i surt

Tremp.—Vista general.

damunt la meravellosa Conca de Tremp, ampla visió de terres ufanoses i verdes que contrasta bellament amb la de la plana, ocre i eixuta, de la Segarra, que acabem tot just de deixar a l'altra banda de la collada.

Com que encara no hem esmorzat, en començar la carretera que davalla per l'immens amfiteatre natural que forma la Conca de Tremp, ens aturem davant d'un casalot amb aspecte d'hostal que veiem al peu de la carretera. Ens fan pujar a una mena d'entresol que fa de menjador, on les mosques, amb la seva santa insistència a molestar, no ens deixen ni un instant. Mengem a correuita unes costelles a la brasa i una mal amanida, i fugim d'allí esperitats, després de pagar per aquell esmorzar amb mosques

un preu gairebé hiperbòlic, per la qual cosa, sense fer junta, acordem per unanimitat nomenar aquella casa «L'hostal del lladre».

Seguim baixant entorn de la Conca, i arribem a Tremp, ciutat que, vista damunt la marxa de l'auto, ens sembla molt rica i plena. A pocs quilòmetres de Tremp, la seva cèlebre resclosa, ens mostra el domini de l'home damunt la naturalesa, amb la formidable obra d'enginyeria que hi ha estat executada. Uns dos o tres pobles més, i entrem a La Pobla de Segur. Ens aturem un xic a refrescar a un cafè de la plaça, d'on arrenquen les dues carreteres que menen l'una vers la Vall d'Aneu i l'altra a Pont de Suert, on acabarà el nostre rodatge sobre neumàtics.

De La Pobla de Segur a Pont de Suert, el paisatge s'engorja, esdevé més aspre, i apareixen al lluny, per damunt dels contraforts pirenenics que anem creuant, uns alterosos pics que planten cara de valents. Per fi, cap allà migdia, amb tot i l'enorme càrrega de fardells, paquets i persones que porta l'auto, aquest, nosaltres, paquets i fardells arribem íntegres a Pont de Suert.

ANGEL MILLÀ.

(Seguirà).

AFORISMES I PROVERBIS

Per Ninou,
tracte nou
i paga el sou.

Als mossos no els diguis massa,
que et treuran de casa.

Ni caçâ amb cadells,
ni llaurâ amb vedells.

Pel maig, el bon pagès,
de llaurar deu estar llest.

Pel juny, el bou
no es juny al jou.

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

ACROSTIC

. a .
. e .
. i .
. o .
. u .

Substituir els punts per consonants, i en cada ratlla llegireu el nom d'un poble català.

VAGA DE VOCALS

S. v.ls .st.r b.n s.rv.t
f.s-t. t. m.t..x .l ll.t

CONVERSA

—Aquest estiu aniré a casa la tia Narcisa.

—On?

—Al poble on viu i que, tot parlant, ja he anomenat.

LOGOGRIF NUMERIC

12345678 Sardana.
7214252 Nom de dona.
123456 » »
12342 » »
2721 Nom d'home.
712 Part de l'any.
54 Conjunció.
2 Vocal.

TARJA

E. D.

Martorell

Combinar degudament aquestes lletres de manera que es llegirà el títol d'una població marítima.

Solucions als "Entreteniments Instructius" publicats al núm. 61

Acròstic: *Carrion, Monturiol, Amichatis, Bonavia, Crehuet, Vinyes, Artis, Soldevila, Millà, Mantua, Roure, Gual, Lluelles, Segarra.*

Conversa: *Vic.*

Logogrif numèric: *Corominas.*

Fuga de consonants: *Al pagès doneu-li cols.*

Tarja: *Josep Llimona.*

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA